

ТКАЧЕНКО П. І.,

член Асоціації правників України,
аспірант кафедри кримінально-правових
дисциплін
(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.21>

ПОРУШЕННЯ ВИМОГ РЕЖИМУ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено кримінально-правовий аналіз порушень вимог режиму радіаційної безпеки, які становлять реальну загрозу для життя та здоров'я людини, довкілля, об'єктів критичної інфраструктури, а також для загальної екологічної безпеки держави. Актуальність дослідження обумовлена зростанням кількості техногенних і екологічних загроз в умовах дії правового режиму – воєнного стану, що супроводжується пошкодженням чи захопленням об'єктів з джерелами іонізуючого випромінювання, а також зростанням ризиків несанкціонованого доступу до таких джерел третіми особами. Окремим чинником, що зумовлює актуальність дослідження, є стійка тенденція, яка спостерігається на протязі тривалого часу, в молодіжному середовищі, до умисного порушення встановленого правового режиму Чорнобильської зони відчуження, що, у свою чергу, генерує низку кримінально-правових ризиків, зокрема загрози екологічній та національній безпеці держави.

Увагу приділено кримінально-правовій характеристиці складу злочину, передбаченого статтею 267-1 Кримінального кодексу України, з урахуванням доктринальних підходів та судової практики. Розкрито зміст таких елементів складу кримінального правопорушення, як об'єкт кримінально-правової охорони, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, зокрема форма вини, мотиви, мета вчинення злочину, а також специфічні ознаки, що відрізняють цей злочин від суміжних складів.

Окремо висвітлено визначення та кримінально-правове тлумачення понять «переміщення», «придбання», «збут», «використання» в контексті порушення вимог режиму радіаційної безпеки, з урахуванням новітніх тенденцій правозастосування. Визначено поняття «радіаційна безпека» та його місце в нормативно-правовому закріпленні. Виокремлено територіальність зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення. Акцентовано увагу на кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознаках, зокрема переміщення без передбаченого законом дозволу предметів з метою збуту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в межах дослідження вперше здійснено комплексний кримінально-правовий аналіз порушення вимог режиму радіаційної безпеки як окремого та специфічного складу злочину, що належить до посягань на громадську безпеку. На підставі авторського концептуального підходу до сутності та структури цього злочину, узагальнено ключові елементи кримінально-правової характеристики останнього, зокрема об'єкт кримінально-правової охорони, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону. Одержані результати мають самостійне значення як для розвитку наукової доктрини у сфері кримінального права, так і для вдосконалення правозастосовної практики, оскільки формують концептуальну основу

для інформаційного забезпечення протидії злочинам, пов'язаним із порушенням вимог радіаційної безпеки, та сприяють чіткому розумінню правової природи зазначеного кримінального правопорушення.

Ключові слова: *радіаційна безпека, радіоекологічна безпека, зона відчуження, зона безумовного (обов'язкового) відселення, порушення вимог режиму радіаційної безпеки, злочини проти громадської безпеки, Чорнобильська зона відчуження, кримінально-правова характеристика.*

Tkachenko P. I. Violation of radiation safety requirements: criminal law analysis

The article presents a criminal-legal analysis of violations of the radiation safety regime requirements, which pose a real threat to human life and health, the environment, critical infrastructure facilities, as well as to the general ecological security of the state. The relevance of the study is due to the increase in the number of man-made and ecological threats under the legal regime of martial law, which is accompanied by damage or seizure of facilities with sources of ionizing radiation, as well as the increase in the risks of unauthorized access to such sources by third parties. A separate factor that determines the relevance of the study is the persistent trend, observed over a long period of time, in the youth environment, to deliberate violation of the established legal regime of the Chernobyl Exclusion Zone, which, in turn, generates a number of criminal-legal risks, in particular threats to the ecological and national security of the state.

Attention is paid to the criminal-legal characteristics of the composition of the crime provided for in Article 267-1 of the Criminal Code of Ukraine, taking into account doctrinal approaches and judicial practice. The content of such elements of the composition of the criminal offense as the object of criminal-legal protection, the objective side, the subject, the subjective side, in particular the form of guilt, motives, the purpose of committing the crime, as well as specific features that distinguish this crime from related compositions is disclosed.

The definition and criminal-legal interpretation of the concepts of “movement”, “acquisition”, “sale”, “use” in the context of violating the requirements of the radiation safety regime are separately highlighted, taking into account the latest trends in law enforcement. The concept of “radiation safety” and its place in the regulatory and legal framework are defined. The territoriality of the exclusion zone and the zone of unconditional (mandatory) resettlement are highlighted. The emphasis is on qualifying and especially qualifying features, in particular, the movement of objects without a permit provided by law for the purpose of sale.

The scientific novelty of the results obtained lies in the fact that within the framework of the study, a comprehensive criminal-legal analysis of the violation of the requirements of the radiation safety regime as a separate and specific element of the crime belonging to the encroachments on public safety was carried out for the first time. Based on the author's conceptual approach to the essence and structure of this crime, the key elements of the criminal-legal characteristics of the latter were summarized, in particular the object of criminal-legal protection, the objective side, the subject and the subjective side. The results obtained have independent significance both for the development of scientific doctrine in the field of criminal law and for the improvement of law enforcement practice, since they form a conceptual basis for information support for countering crimes related to the violation of radiation safety requirements, and contribute to a clear understanding of the legal nature of the specified criminal offense.

Key words: *radiation safety, radioecological safety, exclusion zone, zone of unconditional (mandatory) resettlement, violation of radiation safety regime*

requirements, crimes against public safety, Chernobyl exclusion zone, criminal law characteristics.

Вступ. Радіаційна безпека є складовою національної безпеки держави та визначається як система заходів, спрямованих на захист населення, довкілля та об'єктів критичної інфраструктури від шкідливого впливу іонізуючого випромінювання. В умовах сучасних викликів – як техногенного, так і воєнного характеру – порушення вимог режиму радіаційної безпеки набувають особливої суспільної небезпеки, оскільки можуть призвести до тяжких наслідків, включаючи масові отруєння, тривале забруднення територій та створення умов для техногенних катастроф.

Особливої актуальності досліджувана тема набуває у світлі воєнних дій на території України, що спричинили безпрецедентні ризики для об'єктів з потенційно небезпечними джерелами іонізуючого випромінювання. Водночас, у молодіжному середовищі формується небезпечна тенденція до свідомого порушення режиму доступу до зон з обмеженим перебуванням, що додатково загострює проблему.

Попри очевидну загрозу, правозастосовна практика у сфері боротьби з порушеннями режиму радіаційної безпеки залишається фрагментарною, а кримінально-правове регулювання потребує системного аналізу та наукового переосмислення. Саме тому виникає необхідність ґрунтовного дослідження складу злочину, передбаченого статтею 267-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню актуальних проблем злочинів проти радіаційної безпеки з точки зору юридичної науки приділили увагу такі вітчизняні вчені, як Г. І. Балюк, П. Д. Біленчук, Л. Г. Козлюк, О. В. Маслюк, А. С. Нерсисян, С. А. Новачук, О. О. Пашенко, С. Г. Поліщук, К. В. Плєва, А. А. Тернавська, М. О. Торбєєв, Ю. А. Турлова та ін.

Водночас, кримінально-правова характеристика діянь, пов'язаних із порушенням вимог режиму радіаційної безпеки, залишається недостатньо дослідженою у вітчизняній юридичній науці.

Постановка завдання. Метою статті є кримінально-правовий аналіз порушення вимог режиму радіаційної безпеки. Статтю спрямовано на визначення та систематизацію складових елементів кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 267-1 КК України.

Результати дослідження. У сучасних умовах активного використання джерел іонізуючого випромінювання в промисловості, енергетиці, медицині та наукових дослідженнях питання забезпечення радіаційної безпеки набуває особливої уваги. Радіаційна безпека – це не лише технічне чи екологічне стратегічно важливе завдання, а й один із ключових елементів національної безпеки держави. Порушення встановлених вимог у цій сфері може спричинити тяжкі наслідки для життя і здоров'я людей, стану довкілля та функціонування об'єктів критичної інфраструктури.

Здійснення науково-дослідною групою Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України структурного аналізу злочинності у сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в Україні дало змогу визначити співвідношення окремих видів кримінально караних діянь у межах зазначеної категорії правопорушень. У ході дослідження вченими виявлено, що домінуючим видом злочину у цій галузі є порушення вимог режиму радіаційної безпеки, передбачене ст. 267-1 КК України. Зазначене кримінальне правопорушення становить 56,8 % від загальної кількості зареєстрованих злочинів у сфері ядерної та радіаційної безпеки, що свідчить про його системний характер [11, с. 9].

Враховуючи виявлену високу питому вагу зазначеного злочину у структурі правопорушень у цій сфері, законодавець визнав за необхідне забезпечити належну правову відповідь, яка б мала превентивний та стримувальний ефект. Одним із таких засобів стало кримінально-правове реагування шляхом криміналізації відповідних діянь.

Так, усвідомлюючи численні потенційні загрози, що виникають унаслідок недотримання правил та/або порушення вимог режиму радіаційної безпеки, цілком доцільним виявилось забезпечити охорону вимог режиму радіаційної безпеки кримінально-правовими засобами. Криміналізація діянь пов'язаних із порушенням вимог режиму радіаційної безпеки здійснена на підставі Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення правил радіаційної безпеки» № 966-V від 19 квітня 2007 року [1].

Доповнення чинного КК України статтею 267-1 також було зумовлене необхідністю гармонізації положень національного кримінального законодавства з нормами міжнародних правових актів, які, зокрема, передбачають застосування кримінально-правових заходів у разі порушення вимог радіаційної безпеки. У цьому контексті важливим кроком стало ухвалення раніше згаданого Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення правил радіаційної безпеки» № 966-V від 19 квітня 2007 року [1]. Водночас, з метою імплементації положень міжнародного права у сфері боротьби з ядерним тероризмом, було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо боротьби з ядерним тероризмом у зв'язку з ратифікацією Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму» № 1071-V від 24 травня 2007 року [2].

Зважаючи на викладене, вітчизняні дослідниці Ю. А. Турлова та А. А. Тернавська припускають, що процес удосконалення даних норм, які встановлюють відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері радіоекологічної безпеки, як і процеси криміналізації нових суспільно небезпечних діянь у цій сфері не буде обмежений, адже криміналізація є одним зі способів конструювання соціальної реальності, що є динамічним процесом і відбувається постійно й безперервно [3, с. 296].

До визначення поняття радіаційна безпека. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», радіаційна безпека визначається як дотримання допустимих меж радіаційного впливу на персонал, населення та навколишнє природне середовище, встановлених нормами та правилами з безпеки [4]. Головною метою забезпечення радіаційної безпеки є захист людей та довкілля від іонізуючого випромінювання, яке може завдати шкоди їхньому здоров'ю персоналу, а також здоров'ю населення, яке проживає на відповідній території [10, с. 84].

Аналіз диспозиції ст. 267-1 КК України свідчить про те, що її кримінально-правові норми спрямовані на охорону правового режиму територій, які зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. У такий спосіб держава криміналізує діяння, що посягають на встановлений порядок використання та захисту цих територій, з огляду на їхній особливий статус і підвищений рівень екологічної та радіаційної небезпеки. Так, положеннями ст. 12 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» унормовано види діяльності, заборонені у зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення. Землі зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення відмежовуються від суміжних територій і переводяться до категорії радіаційно небезпечних земель. Господарський обіг таких земель може здійснюватися лише з урахуванням особливостей режиму їх використання, визначених цим Законом. У зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення забороняється, зокрема:

- здійснення діяльності з метою одержання товарної продукції без спеціального дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення;
- перебування осіб, які не мають на це спеціального дозволу, а також залучення до роботи осіб без їх згоди;

– вивезення за межі зон без спеціального дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення, землі, глини, піску, торфу, деревини, а також заготівля і вивезення рослинних кормів, лікарських рослин, грибів, ягід та інших продуктів побічного лісокористування, за винятком зразків для наукових цілей;

– винесення або вивезення із зон будівельних матеріалів і конструкцій, машин і устаткування, хатніх речей, іншого рухомого майна без спеціального дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення і дозиметричного контролю;

– випасання худоби, порушення середовища перебування диких тварин, спортивне та промислове полювання і рибальство;

– перегін тварин, сплав лісу. В'їзд на територію зони і виїзд з неї здійснюється тільки за спеціальними перепустками з обов'язковим дозиметричним контролем людей та транспортних засобів. Транзитний проїзд усіх видів транспорту здійснюється за спеціальними перепустками, що видаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення;

– будь-яка інша діяльність, яка не забезпечує режим радіаційної безпеки тощо [5].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», *зона відчуження* – це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році, а *зона безумовного (обов'язкового) відселення* – це територія, що зазнала інтенсивного забруднення довгоживучими радіонуклідами, з щільністю забруднення ґрунту понад доаварійний рівень ізотопами цезію від 15,0 Кі/км² та вище, або стронцію від 3,0 Кі/км² та вище, або плутонію від 0,1 Кі/км² та вище, де розрахункова ефективна еквівалентна доза опромінення людини з урахуванням коефіцієнтів міграції радіонуклідів у рослини та інших факторів може перевищити 5,0 мЗв (0,5 бер) за рік понад дозу, яку вона одержувала у доаварійний період [5].

Щодо територіальності зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення. До зони відчуження, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів Української РСР № 106 від 23 липня 1991 року, віднесено низку населених пунктів у Житомирській та Київській областях, що зазнали найвищого рівня радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. У Житомирській області, зокрема в Народицькому районі, це: села Довгий Ліс, Мотилі, Нове Шарне, Омельники; в Овруцькому районі – Деркачі, Журба та Липські Романи. У Київській області до зони включено значну кількість населених пунктів, зокрема у Чорнобильському районі: м. Прип'ять, м. Чорнобиль, села Копачі, Парисів, Старі Шепелічі, Іванівка, Красне, Купувате, Теремці, Залісся, Розсоха, Чистогалівка, а також селище Чорнобиль-2 та станція Янів – загалом 58 населених пунктів. У Поліському районі цієї ж області до зони відчуження належать села Бобер, Бовище, Варовичі, Весняне, Вільшанка, Володимирівка, Кливини, Ковшилівка, Лісництво Яковецьке, Луб'янка та Стара Рудня. Зазначені території було евакуйовано в 1986 році, офіційно вилучено з житлового фонду, і вони наразі перебувають під особливим режимом екологічного, радіологічного та правового контролю [12].

До зони безумовного (обов'язкового) відселення, відповідно до вищевказаної Постанови, були включені численні населені пункти, розташовані переважно на території Житомирської, Київської, Рівненської та Чернігівської областей, де рівень радіоактивного забруднення перевищив гранично допустимі норми. У Житомирській області така зона охопила населені пункти у Коростенському (с. Обиходи), Лугинському (Малахівка, Мощаниця, Рудня-Жаревці, Рудня-Повчанська), Малинському (Рудня-Калинівка), Народицькому (зокрема смт. Народиці, Базар, Васківці, Великі Кліщі, Христинівка, Шишелівка тощо – загалом понад 35 пунктів), Овруцькому (Виступовичі, Сидори, Соснівка, Переїзд та інші) та Олевському районах (сmt. Діброва, Рудня-Радовельська). У Київській області найбільше забруднення зафіксовано у Поліському районі – до зони відселення увійшли смт. Поліське,

с.мт. Вільча, села Денисовичі, Пухове, Шевченкове, Стеблі, Тараси, а також селище Становище, загалом близько 20 населених пунктів. Окремі населені пункти, які також потрапили до цієї зони, розташовані на території Рівненської області (Дубровицький район) і Чернігівської області, зокрема в Ріпкинському районі (с. Редьківка) та Чернігівському районі (с. Локотків) [12].

Положеннями ст. 22 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» передбачено, що особи, винні у порушенні встановленого цим Законом правового режиму в зонах, що зазнали радіоактивного забруднення, а також у невиконанні приписів державних органів, які здійснюють контроль у цій галузі несуть встановлену законодавством кримінальну, адміністративну, матеріальну чи іншу відповідальність [5].

Таким чином, положення Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» фактично інтегровані у механізм кримінально-правової охорони, оскільки саме вони визначають базові засади поведінки з небезпечними об'єктами в межах зон екологічного лиха. Зокрема, ст. 12 цього Закону містить чітко окреслений перелік заборонених видів діяльності у зоні відчуження та зоні безумовного (обов'язкового) відселення, порушення яких може створити загрозу життю та здоров'ю людей або довкіллю. Ці порушення, відповідно, формують об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 267-1 КК України, що забезпечує кримінально-правову відповідальність за порушення вимог режиму радіаційної безпеки. Такий підхід свідчить про системну взаємодію екологічного та кримінального права з метою забезпечення ефективного контролю у сфері радіаційної безпеки.

Суспільна небезпечність злочину полягає у тому, що внаслідок вчинення дій, зазначених у ст. 267-1 КК України, виникає загроза загибелі людей або настання інших тяжких наслідків. *Основним безпосереднім об'єктом* злочину є громадська безпека в частині контролюваного переміщення продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин чи будь-яких інших об'єктів за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення. *Додатковим факультативним об'єктом* можуть виступати життя та здоров'я особи, екологічна безпека тощо [6, с. 619].

Предметом злочину є продукти харчування рослинного і тваринного походження, промислова або інша продукція, тварини, риба, рослини чи будь-які інші об'єкти, для переміщення яких за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення необхідний передбачений законом дозвіл або проведення дозиметричного контролю [6, с. 619].

З об'єктивної сторони злочин виражається у переміщенні за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин або будь-яких інших об'єктів без отримання передбаченого законом дозволу або проведення дозиметричного контролю. Крім того, злочин виражається в придбанні вищевказаних об'єктів, якщо факт їх походження із зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення задалегідь відомий винній особі. Разом з тим, об'єктивна сторона злочину полягає в збуті продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин чи будь-яких інших об'єктів, для переміщення яких за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення необхідний передбачений законом дозвіл або проведення дозиметричного контролю [6, с. 619].

З огляду на диспозицію кримінально-правового припису та характеристики об'єктивної сторони злочину вважаємо за доцільне навести визначення понять «переміщення», «придбання», «збут». Так, *переміщення* слід розуміти як зміну місця знаходження об'єкта будь-яким способом (винесення, вивезення тощо) за межі зони відчуження або зони безумовного (обов'язкового) відселення. *Придбання* означає набуття предметів злочину на будь-яких правових або фактичних підставах, зокрема шляхом купівлі, обміну, прийняття у рахунок погашення боргу, отримання у подарунок або як оплати за виконану роботу чи надані послуги. *Збут* полягає в умисному переданні предметів злочину іншим особам шляхом їх

продажу, обміну, дарування, сплати боргу чи в інший спосіб, що передбачає передачу права власності або фактичного володіння [6, с. 619; 7].

Склад злочину, передбаченого ст. 267-1 КК України, має *формальний* характер, що передбачає визнання діяння *закінченим з моменту* вчинення будь-якої із зазначених у диспозиції дій – *переміщення, придбання або збуту* предметів злочину – незалежно від настання шкідливих наслідків. У зв'язку з чим наводимо приклад судової практики. Так, в рамках кримінального провадження, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 267-1 КК України встановлено, що 09.12.2018, близько 09 год. 00 хв., *особа_4*, з корисливих мотивів, оминаючи контрольно-перепускні пункти поліції встановлені по периметру зони безумовного (обов'язкового) відселення, пішки, незаконно проник на територію відселеного селища Тараси, яке відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 106 від 23.07.1991 року відноситься до зони безумовного (обов'язкового) відселення, де у певний період часу на вулиці Шевченка із території відселених господарств зібрав об'єкти промислової продукції у вигляді металевих виробів побутового призначення, з метою їх переміщення за межі вказаної зони у с. Мотіївки Народицького району Житомирської області, після чого пішки повернувся до місця свого постійного проживання. 10.12.2018, близько 10 год. 00 хв. *особа_4* продовжуючи реалізовувати свій злочинний умисел направлений на порушення вимог режиму радіаційної безпеки, керуючи гужовою повозкою із конем, виїхав із с. Мотіївки Народицького району Житомирської області та знову оминаючи контрольно-перепускні пункти поліції, незаконно проник на територію того ж самого відселеного селища, де у певний період часу, завантажив до гужової повозки заготовлені ним напередодні об'єкти промислової продукції у вигляді металевих виробів. Після цього він почав переміщувати їх без надання передбаченого законом дозволу та без проведення дозиметричного контролю у с. Мотіївки Народицького району Житомирської області з метою збуту. У подальшому, 10.12.2018, о 12 год. 40 хв., на вулиці Шевченка відселеного села Тараси *особа_4* був виявлений співробітниками Національної поліції України, які здійснювали контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення. Об'єкти промислової продукції у вигляді металевих виробів загальною вагою 74 кг у *особа_4* було вилучено до відділу поліції зони Чорнобильської АЕС ГУНП в Київській області, таким чином останній свій злочинний умисел до кінця довести не зміг з причин, що не залежали від його волі [8]. Дії *особа_4* були правильно кваліфіковані судом за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 267-1 КК України як закінчений замах на вчинення кримінального правопорушення, оскільки *особа_4* виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але кримінальне правопорушення не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.

Вироком Іванківського районного суду Київської області від 10 серпня 2018 року встановлено, що 5 травня 2018 року, близько 07 год. 00 хв., *особа_4* з корисливих мотивів, маючи на меті зібрати на території зони безумовного (обов'язкового) відселення металеві вироби з подальшим збутом, оминаючи контрольно-перепускні пункти Національної поліції України встановлені по периметру зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення на велосипеді, незаконно проник у відселене селище Поліське, яке відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 106 від 23.07.1991 року, належить до зони безумовного (обов'язкового) відселення, де поряд з одним із будинків по вулиці Набережній зібрав три листи жести, які є об'єктом промислової продукції, з метою їх переміщення без передбаченого законом дозволу і без проведення дозиметричного контролю за межі зони безумовного (обов'язкового) відселення в с. Рагівка Поліського району Київської області, для збуту. Однак, *особа_4* не вчинив усіх дій, які вважав необхідними для доведення злочину до кінця з причин, які не залежали від його волі, оскільки 5 травня 2018 року о 08 год. 00 хв. його було виявлено правоохоронцями, які здійснювали контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіаційного забруднення, а велосипед та три листи із жести, загальною вагою 47 кг., вилучено до відділу поліції зони Чорнобильської АЕС ГУНП в Київській області.

Особу_4 визнано винуватим у вчиненні злочину за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 267-1 КК України і призначено йому покарання у вигляді штрафу [9]. Дії *особа_4* були правильно кваліфіковані судом за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 267-1 КК України як незакінчений замах на порушення вимог режиму радіаційної безпеки.

У межах доктринального та прикладного кримінально-правового аналізу положень ст. 267-1 КК України особливе значення має правильне визначення суб'єкта злочину залежно від кваліфікуючих обставин. Так, у *частинах 1–3 зазначеної статті суб'єктом виступає – загальний суб'єкт* кримінального правопорушення – *фізична, осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності*. Натомість ч. 4 ст. 267-1 КК України передбачає *спеціального суб'єкта*, яким може бути або службова особа, яка зловживає своїм посадовим становищем при здійсненні діяльності, пов'язаної з переміщенням об'єктів з потенційною радіаційною небезпекою, або *особа, яка раніше вже вчиняла аналогічне діяння, що розцінюється як повторність злочину* – ознака, що вказує на підвищений ступінь суспільної небезпеки. Таким чином, ч. 4 ст. 267-1 КК України окреслює кваліфікований склад злочину, подібно до інших норм проти громадської безпеки: розширює склад злочину через *включення спеціального суб'єкта (службова особа або рецидивіст)* і наявність тяжких наслідків.

Кваліфікуючою ознакою переміщення без передбаченого законом дозволу продуктів харчування рослинного і тваринного походження, промислової або іншої продукції, тварин, риби, рослин чи будь-яких інших об'єктів, для переміщення яких за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення необхідний передбачений законом дозвіл або проведення дозиметричного контролю є *мета збуту*. Частина 4 статті 267-1 КК України передбачає як *особливо кваліфікуючі ознаки*, крім двох ознак, що стосуються суб'єкта злочину, також спричинення загибелі людей та інших тяжких наслідків. В особливо кваліфікованому складі щодо порушення вимог режиму радіаційної безпеки можливий лише прямий умисел, а щодо загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків – лише необережність (як злочинна самовпевненість, так і злочинна недбалість). У разі порушенні вимог режиму радіаційної безпеки та умисного заподіяння шкоди відповідальність настає за сукупністю зазначеного злочину та умисного злочину проти життя, здоров'я чи власності [6, с. 620].

Суб'єктивна сторона основного складу злочину характеризується *прямим умислом*, мотив та мета на кваліфікацію не впливають і можуть бути різними. Відповідальність за придбання предметів злочину настає у разі, коли воно вчинюється з метою їх використання або збуту і при цьому винному заздалегідь відомий факт їх походження із зони відчуження. Як використання слід розуміти отримання певних властивостей предметів злочину, зокрема для заподіяння суспільно небезпечних наслідків, передбачених ч. 4 ст. 267-1 КК України [6, с. 620].

Висновки. Проведений аналіз положень статті 267-1 Кримінального кодексу України та суміжного спеціального законодавства, зокрема Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», засвідчує високий рівень взаємозалежності кримінально-правового та екологічного механізмів охорони радіаційно небезпечних територій. Криміналізація діянь, пов'язаних із переміщенням, придбанням або збутом продукції, ресурсів і об'єктів із зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення без передбаченого законом дозволу або дозиметричного контролю, обґрунтовано розглядається як форма протидії загрозам життю, здоров'ю людей та довкіллю.

Кримінально-правова модель, реалізована у диспозиції ст. 267-1 КК України, відображає системний підхід до охорони радіаційної безпеки, який базується на чіткому визначенні предмета, об'єктивної та суб'єктивної сторін злочину, а також враховує підвищену небезпеку, пов'язану із повторністю чи зловживанням службовим становищем. Особливо кваліфіковані склади цієї статті дозволяють ефективніше реагувати на злочини з тяжкими наслідками, що є вкрай актуальним у контексті постчорнобильського простору.

Узагальнюючи результати дослідження, доцільно констатувати, що імплементація положень міжнародного екологічного права, тенденції криміналізації небезпечних діянь

у сфері радіоекологічної безпеки, а також превентивний потенціал кримінального закону свідчать про поступове формування в Україні сталого правового механізму забезпечення радіаційної безпеки. Урахування динамічності соціально-правових викликів зумовлює необхідність подальшого науково обґрунтованого вдосконалення кримінального законодавства у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо відповідальності за порушення правил радіаційної безпеки: Закон України від 19 квітня 2007 року № 966-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-16>. (Дата звернення: 08.06.2025).
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо боротьби з ядерним тероризмом у зв'язку з ратифікацією Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму: Закон України від 24 травня 2007 року № 1071-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-16>. (Дата звернення: 08.06.2025).
3. Турлова Ю. А., Тернавська А. А. Злочинність у сфері радіоекологічної безпеки як об'єкт кримінологічного дослідження. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. № 2. С. 284–302.
4. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08 лютого 1995 року № 39/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення: 08.06.2025).
5. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27 лютого 1991 року № 791а-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12>. (Дата звернення: 08.06.2025).
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
7. Кваліфікація окремих видів злочинів: мультимедійний підручник. Національна Академія внутрішніх справ. URL: https://arm.navs.edu.ua/books/kval-ok-zlochuniv-25-04-207/lectures/lecture_7.html. (Дата звернення: 10.06.2025).
8. Вирок Іванківського районного суду Київської області від 02.12.2019. Справа № 366/3352/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85277151>. (Дата звернення: 10.06.2025).
9. Вирок Іванківського районного суду Київської області від 10.08.2018. Справа № 366/1219/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75808360>. (Дата звернення: 12.06.2025).
10. Тернавська А. А. Доктринальні підходи до систематизації кримінальних правопорушень у сфері радіоекологічної безпеки. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 80–91.
11. Кримінологічний аналіз злочинів у сфері ядерної та радіаційної безпеки / Y. Turlova та ін. *Nuclear and Radiation Safety*. 2024. № 1 (101). С. 9–18. URL: [https://doi.org/10.32918/nrs.2024.1\(101\).01](https://doi.org/10.32918/nrs.2024.1(101).01). (Дата звернення: 12.06.2025).
12. Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи»: Постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 23 липня 1991 року № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106%D0%B0-91-%D0%BF#Text>. (Дата звернення: 14.06.2025).

